

ULUS-DEVLET VE TOPLULUKLAR: MİDYAT ÖRNEĞİ

Nurgün OKTİK*
Fethi NAS**

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Midyat, aynı yemeklerin yendiği, benzer elbiselerin giyildiği, şarkıların bile aynı söylendiği fiziksel olarak küçük, ancak anlam bakımından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Birbirinden farklı dinleri, dilleri ve etnik yapıları olan Süryani, Yezidi, Kürt ve Arap toplulukları ibadet şekilleri aynı olmasa da, bu coğrafyada yüzyıllardır hayatlarını ve birlikliklerini sürdürerek birbirleriyle benzeşmişlerdir. Tönnies'in kaybolmaya yüz tutmuş olmasından ötürü üzüntü duyduğu topluluksal yaşam, burada varlığını sürdürmektedir. Çalışmanın kuramsal temeli Tönnies'in topluluk ile ilgili teorisinden hareket edilerek yapılandırılırken, Midyat çalışmanın alanını oluşturmaktadır. Midyat'taki toplulukların kendi içsel özellikleriyle birlikte, onları birleştiren öğeler de bu çalışmada hem betimleme düzeyinde hem de analitik olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplum ve topluluk; dinsel, dilsel ve etnik topluluk; kanbağı, komşuluk ve dostluk.

Nation-State and Communities: Case Study Midyat

ABSTRACT

The main topic of this study is Midyat, which is physically small but significantly important place, that the same foods are eaten, the same clothes are dressed and the same songs are sung. In this place, Assyrian, Ezidy, Kurdish and Arabic communities with different religions, languages and ethnicity have maintained their life and solidarity for centuries. Even the forms of prayings are not the same they became very similar. Here –what Tönnies felt worry of its disappearing- the community life could be met. This paper is about Midyat and different communities(Assyrian, Ezidy, Kurdish and Arabic communities) inside and outside relationship with each other while theoretical framework based upon Tönnies' theory of community. It will try to explain and look at the analytic perspective in communal life.

Key Words: society, community, religious, linguistic, ethnic community, blood relation, neighborhood, solidarity.

1. GİRİŞ

Topluluk, bireyler tarafından oluşturulan ve bazı ortak özellikleri bulunan etnik bir grubun, bir dinin, bir dilin, bir kentin, bir kurumun, bir yerleşim biriminin sosyal birlikteliğidir. Bu birlikteliğin gerçekleşebilmesi için, topluluğu bir arada tutan konularda düşünce birliğinin ve paylaşılabilen anlamlı eylemlerin olması gereklidir. Midyat'ta yaşayan topluluklar yer topluluğu, din topluluğu ve fikir topluluğu özelliklerini taşımaktadır. Bu kavramlar Ferdinand Tönnies'in *Gemeinschaft und Gesellschaft* (1957) adlı eserinde öne sürdüğü toplulukları gerçekleştiren kavramlardır. Bu kavramlardan hareketle Süryani, Yezidi, Kürt ve Mahalleli (Arap) topluluklarının Midyat'taki konumları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Türkiye'de "cemaat" kavramı dile getirildiğinde akla ilk olarak farklı ekonomik ve sosyal çevrelerden gelen bireylerin oluşturduğu tarikatlar ile dinî

* Doç. Dr., Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

** Uzman Sosyolog.

cemaatler gelmektedir. Oysa sosyolojik olarak cemaat, sadece din ile sınırlı bir birliktelik ve kategori değildir. Birbirinden farklı ortak birtakım öğeler taşıyan çok sayıda cemaatten bahsedilebilir. Bunlara örnek olarak etnik cemaat, dilsel cemaat, ekonomik cemaat vb. gösterilebilir. Ancak, bugüne dek Türkçe’de yer alan cemaat kavramı genel olarak dinî bilgi türünü çağrıştırmakta ve kavram karmaşasına yol açmaktadır. Bu çalışmada “cemaat” terimi yerine “topluluk” terimi kullanılması uygun görülmüştür. Bunun yanında teorik anlamda Tönnies’ten günümüze varlığı dile getirilen *gemeinschaft*-topluluk olgusuna böyle bir yaşamın varolduğu Türkiye’den, Mardin’in Midyat ilçesinden örnekler verilecektir. Tönnies’in “topluluk ile ilgili teorisinden” hareketle Midyat’ta yaşayan farklı din, dil ve etnik yapılara mensup Süryani, Yezidi, Mahalleli ve Kürtlerin oluşturdukları topluluklara tarihsel bir süreçte bakıldıktan sonra, cumhuriyetle birlikte ulus-devletin temel dayanaklarından olan ulusculukla toplulukla Türk kimliğinin nasıl bağdaştırıldığı sergilenmeye çalışılacaktır.

2. SOSYOLOJİDE TOPLULUK KAVRAMININ TEMELLERİ

W. Mills, *Toplumbilimsel Düşün* adlı eserinde, toplumsal farklılık ve çeşitlilikleri, toplumbilimsel düşüncenin anlaması ve kavraması gereken sorunlar olarak görür. Buradan hareketle sosyolojinin ana konusu da, insana özgü olarak değişik biçimlerde ortaya çıkan farklı oluşumların ve birlikteliklerin analizini yapmaktır (Mills, 2000: 220).

Toplumsal yaşamı doğrudan etkileyen kavram veya tipolojiler arasında gerçekleşmesi en olası olan ve toplumsal hayatta kendisine yer bulabilen kavram, topluluktur. Topluluğun, sosyal bilimlerde toplumdan farklı bir kavram olarak kullanılması modern zamanlara rastlar. Modern öncesi yaşamın, topluluk birlikteliklerine dayalı olduğu şeklinde yaygın bir kanaat hâkimdir. Ancak, “topluluk bilinci”, modern zamanlarda varlığını farklı derecelerde devam ettirmektedir. Toplumsal bir yaşam biçimi olarak topluluk kavramı, modern zamanlarla birlikte sosyal bilimlerin alanında farklı şekillerde dile getirilmiştir.

Topluluk, toplumun daraltılmış bir kesimi olmayıp, toplumlar içinde hayatlarını sürdüren benzer özelliklere sahip bireylerin birlikteliğidir. Benzerliğe dayalı bu birliktelik, ister kan bağı, ister din, ister dil, ister etnisite olsun, ortak bir bilinç etrafında, müşterek bir eylemden hareketle oluşur. Üyeler açısından bir bağlayıcılığı ve yaptırımı söz konusudur. Topluluklar, aileler gibi, bir bakıma sosyalleşmenin birincil aşamalarıdır. Bireyin de topluluğa aidiyeti çoğu zaman bilinçli bir isteğin sonucunda olmayıp, çoğu zaman doğuştan ve doğaldır.

Bilgin’e göre, “İnsan, diğer insanlarla ilişki içinde insan olma kapasitesiyle doğar.” Kişiler arasındaki ilişki insanın temel ihtiyacıdır. Buna göre bu ihtiyaçlar üçe ayrılır:

Ulus-Devlet ve Topluluklar: Midyat Örneği

1. Dâhil olma ihtiyacı: Her insan bir gruba girdiğinde diğer üyeler tarafından kabul edilmiş, aralarına alınmış ve değerli bulunmuş hissini duymak ister.

2. Kontrol ihtiyacı: İnsan, üyesi olduğu grupta olup bitenlerden sorumlu olmak ister.

3. Sevilme ihtiyacı: Bir grubun üyesi olan bireyler, diğerleri tarafından sevilme ve yeri doldurulamaz biri olmak isteği duyarlar (Bilgin, 1994: 114).

Sosyalleşme süreci, topluluğun bir arketipi olan ve sosyal bağların oluşmasında en etkin role sahip ailede başlar. Birey, bu süreçte, dış dünyayı, çevresini ve kendisini, benzer özelliklerini taşıdığı topluluğun sosyal kalıtımı aracılığı ile keşfedip, sosyal dünyada kendine bir yer edinerek diğerleriyle ortak bir yaşam oluşturur. Bu yaşam, bireyin ilk varoluş çevresi olan topluluk ile şekillenir. Bu nedenle, Wallerstein, birbirinden farklı ve çok sayıda topluluktan söz edilebilirken, toplum kavramının bir “çoğulunun” olmadığını belirtir. Başka bir deyişle, Wallerstein toplumu, özgün, soyut olgulardan hareketle tanımlanan bir politik bileşen olarak görürken, toplumun topluluklardan oluştuğunu savunmaktadır (Wallerstein, 1997: 93).

Wallerstein’ın bu tanımı ilgi çekici ve açıklayıcıdır. Topluluk kavramının “çoklu bir kavram” olması, insan birlikteliklerinin çeşitliliği ve özellikleri ile ilgili bir yaklaşımı ifade etmektedir. Benzer özelliklerin ve her şeyden önemlisi “biz duygusunun” daha çok belirleyici olduğu küçük gruplar veya oluşumlar birer topluluktur. Burada, insanlar arasındaki ilişkiler, toplumun formel ilişkilerinden farklı olarak, samimiyete ve duygusalığa dayalıdır. Bunun yanında toplumun soyut bir kavram olarak ifade ediliyor olması, beraberinde “topluluk somut bir kavramdır” önermesinin varlığını zorunlu kılmaktadır. Topluluk yaşamıyla ilgili olarak ilk sistemli düşünceyi oluşturan sosyal bilimci olması itibarıyla Tönnies’in “Gemeinschaft ve Gessellschaft” teorisinde “ideal tip” niteliğinde tanımladığı “topluluk” kavramının toplumsal bir olgu olarak betimlenmesi Midyat’ı anlamak açısından önemlidir.

2.1.TÖNNİES’E GÖRE TOPLULUK VE TOPLUM (GEMEINSCHAFT VE GESELLSCHAFT)

Tönnies, 1957 yılında yayımladığı *Community and Society* adlı eserinde insan birliktelikleri ile ilgili şöyle bir kategorileştirme yapar:

Mademki bütün zihinsel faaliyetler düşünceyi ihtiva ediyor; düşünceyi ihtiva eden irade ile, iradeyi ihtiva eden düşünceyi birbirinden ayırmak gerekiyor. Bunlardan birincisi gerçek ve doğal durum olarak anlaşılırken, ikincisi kavramsal ve yapay olarak anlaşılabilir. İnsan iradesi göz önünde bulundurularak birincisine doğal irade (Wesenwille/natural will); ikincisine akılsal irade (Kürwille/rational will) diyorum (Tönnies, 1957: 103).

Tönnies, insanların bu iki iradeye dayalı olarak sosyal bütünlükler teşkil ettiğini, insanların ya doğal irade temelinde bir topluluk (gemeinschaft) ya da

akılsal irade temelinde bir toplum (gesellschaft) kurduklarını iddia etmiştir. Tönnies'e göre; her tür yakın, samimi ve özel birlikte yaşama biçimi, "topluluk" (gemeinschaft) iken, "toplum" (gesellschaft) ise, bizim dışımızda olan kamusal yaşam, başlı başına bir dünyadır.

Tönnies, yeryüzünde insan ilişkilerinin oluşturduğu örgütlenmelere bağlı olarak üç tip topluluğun meydana geldiğini ileri sürer: 1. Akrabalık (Kan Bağına Dayalı Topluluk) 2. Komşuluk (Ortak Bir Yere Bağlı Olmaktan Kaynaklanan Topluluk) 3. Dostluk (Ortak bir Fikir Etrafında Oluşan Topluluk). Bu kategoriler ile ilgili olarak şu açıklamaları yapmaktadır:

1. "Akrabalık (Kan Bağına Dayalı Topluluk): İnsanları kucaklayan en yaygın ve en doğal bağ durumundaki akrabalık dikkati çekmektedir. Bundan meydana gelen ve ortak hayatın orijinal formu olarak bilinen bütün halklar arasında yaygın olan en önemli toplumsal örgütlenme veya birliktelik grubu; akrabalık kümesi, boy, kabile ve eski birlik grubudur. Kan bağı topluluğu var olmanın bir ünitesi olarak ortak bir çerçeveye yerleşerek gelişir, farklılaşır ve yer topluluğuna dönüşür.

2. Komşuluk (Yer Topluluğu): Toprağa bağlı olmaktan kaynaklanan bir ilişki, akraba olabilecek veya kendilerinin akraba olduklarına inanabilecek insanları birleştirmeye eğilimlidir. Komşuluk, birlikte yaşama keyfiyeti ve birliklerin temelidir. Kırsal topluluklar çoğu kez büyük bir aile veya kabileyle özdeşken, zamanla yabancı öğelerin katılmasıyla akrabalık özelliğini kaybeder ve giderek yerini arazi, toprak ve birlikte yaşama bağına terk eder.

3. Dostluk (Fikir Topluluğu): Kan bağı ile birbirine bağlı olmayan insanlar doğaya karşı birlikte yaşamaya başlar. Bunun yanında eşit haklara sahip yurttaşlar olarak siyasi bir birliktelik oluştururlar. Söz konusu toplumsal gruplar ve topluluklar, birlikte aidiyetin orijinal durumundaki köklerini muhafaza eder ve ortak var olma, yaşama ve çalışmanın orijinal durumu değişse bile, fikri ve siyasi biçimini ve birlikte faaliyette bulunmaya ilişkin işlevlerini koruyup bunları yenilemeye devam eder (Tönnies, 2000: 211-213).

Akrabalık, komşuluk ve dostluk etkenleri insanların oluşturduğu her topluluksal yaşamın temelini oluştururken, zaman ve mekânın belirleyiciliğinde, birbirlerine bağlı olarak var olabilirler.

Tönnies, üç topluluk biçimini oluştururken merkezden çevreye doğru bir mantıksal süreç izlemiştir. Başka bir deyişle, Tönnies, insan birlikteliklerinin en temel ve en ilkel biçimi olan aileden başlayarak kan bağı temelinde dayalı, duygusallığın, fiziksel yakınlığın ve sevginin egemen olduğu bir akrabalık topluluğu kavramını öne sürmüştür. Bundan sonraki aşamada, yer topluluğunu oluşturan komşuluk ilişkilerini betimlemiştir. Burada toplumsal mesafe anlamında ailenin dışına çıkılmaktadır. Komşuluk ilişkilerine örnek olarak kırsal yerleşim birimlerine ve köylere vurgu yapmaktadır. Bu yerlerde

yardımlaşma, birlikte doğaya karşı koyma, gelenek ve göreneklerle inançlar söz konusudur. Köy yerlerinde biriken değerler zamanla gelişerek daha üst düzeyde yer alan dostluk ve zihinsel anlamda birlikteliklere dönüşür. Tönnies, en son birlikteliği temsil eden fikir topluluğuna örnek olarak, kasaba ve kentsel mekânlardaki ilişkileri vermiştir. Kasaba ve kentlerde, bireyler arasında belirli bir yakınlık ve benzerlik gerektiren şirket ortaklıkları, loncalar, dinî gruplar ve zenaat kuruluşları vardır. Kan bağı ve yer toplulukları, artan toplumsal mesafeden ötürü kentlerde önemini yitirerek yerlerini, fikirlerin benzerliğine dayalı biçimde oluşabilen fikir topluluklarına bırakmıştır. Böylece Tönnies, toplulukların oluşumunu aileden köylere ve köylerden kentlere doğru bir dönüşüm süreci çerçevesinden açıklamaya çalışmaktadır.

Tönnies, gerçek bir birliğin oluşmasının ve topluluğun kurulmasının birincil koşulu olarak; kan bağı akrabalığını, ikincil olarak yer ve fiziksel yakınlığı, son olarak da insanlık için zihinsel yakınlığı gerekli görmektedir. Ona göre her türlü bağlılıkta bu üç aşamayı görmek mümkündür. Buradan hareketle, Tönnies, bütün toplulukların oluşmasının bağlı olduğu kanunları ileri sürer:

- 1) Akrabalar ve karı-kocalar, birbirlerini sever ve kolayca birbirlerine uyum sağlarlar. Karşılıklı konuşur ve benzer biçimde düşünürler.
- 2) Birbirlerini seven insanlar birbirlerini anlarlar.
- 3) Birbirlerini seven ve anlayan bu insanlar birlikte yaşar ve ortaklaşa bir yaşam oluştururlar

Bunların yanında, Tönnies, topluluğu belirleyen bir diğer irade olarak dili doğal bir etken olarak görür. Farklı olarak dil bir anlaşma/sözleşme sonucunda oluşmaz, buna rağmen dil aracılığıyla pek çok kavramı ifade eden semboller oluşabilir (Tönnies, 1957: 48).

Sennett'e göre Ferdinand Tönnies, *gemeinschaft*'in *gesellschaft*'a karşıtlığı içinde, toplumun coğrafi olmayan düşüncesini betimlemeye çalışmıştır. İlk olarak diğerleriyle duygusal ilişkilerin ve biz duygusunun hâkim olduğu *gemeinschaft* vardır. Bu durumun karşıtı olarak da *gesellschaft*'ı ileri sürmektedir. Tönnies, aynı zamanda ortaya çıkabilen birbirinden farklı bu iki yaşam biçimini betimlemek yerine tarihsel bir karşıtlığı yaratmaya çalışmıştır. Ona göre *gemeinschaft*, geç dönem Ortaçağ dünyasının kapitalizm ve sanayi öncesi döneminde veya geleneksel toplumda ortaya çıkmıştır. *Gesellschaft* ise, belirlenmiş statüler yerine hareketli sınıflar ve işbölümü özelliğinden dolayı modern toplumla uyumludur (Sennett, 1978: 221).

3. MİDYAT'TAKİ TOPLULUKLARIN SOSYOLOJİK OLARAK ARAŞTIRILMASI (SÜRYANİLER, YEZİDİLER, MAHALLEMİLER VE KÜRTLER)

Bu çalışma sırasında, genellikle bölgede yaşayan toplulukların önde gelen temsil yeteneği güçlü isimleriyle mülâkatlar yapılmıştır. Mülâkat yapılan kişiler, mensubu buldukları topluluk hakkında en fazla bilgiyi verebilecek

olan kişiler konumundadır. Görüşmeler sırasında önceden hazırlanan toplulukları tanımlayacak ve birlikte yaşamın sırlarını betimleyecek sorular, mülakat yapılan kanaat önderlerine sorulmuş ancak bu makalede dört kanaat önderi ile yapılan görüşme metnine yer verilmiştir. Araştırma sırasında, Yezidi topluluğuna mensup kişiler hariç (Midyat ilçe merkezinde sadece 6 Yezidi'nin yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır), topluluklardan ortalama 20 kişi ile görüşmeler yapılmış ve elde edilen bilgilerin doğruluk değeri ve tutarlılığı böylece pekiştirilmiştir.

3.1.TARİHTE MİDYAT

Midyat, “Turabdin” diye bilinen bölgenin merkezi konumundadır. Bu ad, “ibadet edenlerin dağı” anlamında kullanılır (Mardin İl Yıllığı,1987). Bir görüşe göre Midyat adı, mağaralar kenti anlamına gelen “Matiate” kelimesinden gelmektedir. Bugün Eski Midyat ve Yeni Midyat (Estel) olmak üzere iki yerleşim biriminden oluşan kentin altın, gümüş (telkari) ve taş işlemeciliği halen özgün varlığını korumaktadır (Aydın, 2001: 9).

Midyat bölgesi, tarih boyunca birçok kez kuşatılıp talan edilmiştir. Son olarak Birinci Dünya Savaşı'nda tahribata maruz kalmış, yakılıp yıkılmıştır. Ancak 1930 yılından sonra kent tekrar canlanmaya başlamıştır. Müslümanların yaşadığı yer olan Estel ile birleşinceye kadar Midyat, Türkiye'de Hıristiyan nüfusun Müslüman nüfusa göre daha yoğun olduğu tek yerdir (Hollerwerger, 1999: 97).

Araştırmanın konusu olan topluluklarla ilgili yapılan çalışmanın daha anlamlı kılınması açısından aşağıda Midyat ve çevresinde yaşayan topluluklarla ilgili kısa bir tarihçe sunulacaktır.

3.1.1 SÜRYANİLER

Süryaniler; etnik köken itibariyle Mezopotamya'da yaşayan Semitik ırka, dinsel olarak da Hıristiyanlığa mensup bir topluluktur. Süryanilerin kökeni ve tarihi hakkında farklı yaklaşımlar ileri sürülmektedir. Günümüzde bilindiği kadarıyla Süryanilik, Hıristiyan din inancına mensup bir mezhebi veya diğer bir ifadeyle dinsel bir topluluğu temsil etmektedir. Süryaniler, İsa'dan önceki dönemlerde yaşadıkları coğrafi bölgelere göre, Arami ve Asuri; Hıristiyanlığın kabulünden sonra ise Nasturi, Melkit, Maruni ve Keldani olarak isimlendirilmişlerdir. Bu isimler genellikle Süryanilik'te etkili olan din adamlarının isimlerinden türemiştir. Bugün Ortadoğu'da yaşayan ve farklı isimlere sahip olan Hıristiyanlık inancına mensup toplulukların tamamı Süryani veya Doğu Hıristiyanları olarak bilinmektedir (Maalouf, 1997: 64).

Tarihsel süreçte, Süryanilerin Mezopotamya'da önemli rolleri olduğu belirtilmektedir. Toplumsal kanunların oluşmasını sağlayan Orta Asur ve Hammurabi Kanunları, ticaretin gelişmesini sağlayan Kayseri yakınlarındaki Kaneş ticaret bölgesi, çivi yazısının Anadolu'ya getirilmesi gibi gelişmeler Süryaniler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak eski Mezopotamya devletleri ve İ. Ö. 132-253 yıllarında hüküm süren Urfa Abgar Krallığı dışında, siyasi

olarak bir varlık ve birlik oluşturamadıkları görülmektedir. Beğtaş'a göre, bunun nedeni Süryanilerin, Hıristiyanlığın ruhaniyetine daha fazla önem vermeleridir (Beğtaş, 2002).

Süryani tarihçilerin kendi kökenleri ile ilgili olarak ileri sürdükleri tezlerde, genel olarak iki görüş öne çıkmaktadır: Bunlardan birincisi, "Süryani" kelimesinin Suriyeli Arami kralı Suros'tan gelip, zamanla Hıristiyanlığı kabul eden halklar tarafından kullanıldığıdır. Süryani adının Asur terimden kaynaklandığı ve Hıristiyanlığı din olarak kabul edenlerin kendilerine sonradan bu adı verdiği ikinci görüşü oluşturmaktadır (Bilge, 2001; 26).

M.S. 37-43 yıllarında Antakya Elçilik Kürsüsü kurulduğunda Hıristiyanlık etkin bir konumdaydı. O dönemde, Hıristiyanlık inancı ile Süryani ismi özdeşleşmiş, iki kavram halk arasında aynı anlamda kullanılabilir olmuştur. Hz. İsa'nın havarileri ile bölge halkı Süryani adını benimseyerek, Antakya Kilisesi'ni bu isimle çağırmaya başlamışlar ve bu ismi Antakya Kilisesi'nin dinî simgesi haline getirmişlerdir. Üçüncü Antakya Patriği Mor İğnatiyos Nurani'nin, İ.S. 107 yılında Romalılara yazdığı mektubunda "Antakya Süryani Kilisesi" deyimini kullanılmıştır (Çelik, 1998: 75).

Süryaniler, Ortodoks, Katolik ve Protestan olmak üzere üç mezhebe ayrılmışlardır. Türkiye'de en çok Ortodoks Süryaniler yaşamaktadır. Ortodoks Süryani Patrikliği de 1959 yılından bu yana Suriye'de bulunmaktadır. Katolik Süryaniler Lübnan'da yaşamaktadır. Protestan Süryanilerin sayısı ise dünyada ve Türkiye'de oldukça azdır (Atikkan, 1994: 30).

Arami Kralı V. Abgar, M.S. 34 yılında Hıristiyanlık inancını kabul ettikten sonra, Mezopotamya'nın çeşitli bölgelerine elçiler göndererek, Hıristiyanlık inancının bu coğrafyada yayılmasına öncülük etmiştir. Bölge halklarının Süryanice (Aramice) konuşuyor olması bu süreci hızlandırmıştır. Böylece biri diğeri ile özdeşleşmiş, aynı anlamda kullanılan Hıristiyanlık inancı ile Süryanilik, kısa zamanda Mezopotamya bölgesine yayılmıştır. Günden güne gelişen Süryaniler, yaşadıkları topraklar üzerinde kültür ve sanat alanında eserler bırakarak bölgenin sosyal yaşamını derinden etkilemişlerdir. Birçok din ve bilim adamı yetiştirerek, bölgenin kültür ve medeniyetine katkı sağlamışlardır (Koluman, 2001: 19).

Süryani bilginleri, müzik, hitabet, şiir, filoloji alanlarında büyük gelişmeler kaydetmişlerdir. Bunun yanında mantık, felsefe, doğa bilimleri, matematik, astronomi, jeoloji ve tıpla uğraşmışlardır. Süryani bilginleri, teorik din biliminin, ahlâkın, kilise ve toplum hukukunun da derinliklerine dalmış, bu konularda önemli çalışmalar yapmışlardır. Eski Yunan eserlerini değişik dillere ve özellikle Arapça'ya çevirerek, Doğu ve Batı dünyasının en uzak bölgelerine taşımış ve yeniden yorumlanmasını sağlamışlardır (Günel, 1970: 29).

Süryaniler; Roma, Pers, Bizans, Arap, Moğol ve Türkler hakkında pek çok tarihsel belgeye sahip bir topluluktur. Bu eserler manastır arşivlerinde titizlikle korunmaktadır. Süryaniler, günümüzde yaklaşık olarak beş milyona

yakın tahmin edilen nüfuslarıyla Türkiye, Suriye, Irak, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Hindistan'da yaşamaktadırlar. Ancak yirminci yüzyılın son çeyreğinde, büyük bir bölümü Türkiye ve Ortadoğu'dan ayrılarak, başta Avrupa ve İskandinav ülkeleri olmak üzere Amerika'ya ve Avustralya'ya göç etmişlerdir.

3.1.2.YEZİDİLER

Yezidilerin genellikle yanlış bir kanaat sonucu şeytana taptıkları söylenir, oysa bu inanış temelde yanlıştır. Yezidilik önceleri heterodoks bir Sünni mezhebi iken zamanla İran ve Anadolu dinlerinden güneşe tapınma ve renkarnasyon inanışından etkilenmiş, bu özellikleri bünyesinde barındıran bir inanışa dönüşmüştür (Bruinessen, 2002: 13). Bunun yanında Yezidiliğin Zerdüştlük, Hıristiyanlık ve İslâmiyet'ten oluştuğunu iddia eden araştırmacılar vardır. Banaji'ye göre, Yezidilik, Zerdüştlüğün diğer dinlerle karışımından ortaya çıkmış sentez bir din niteliğindedir. Zerdüştlük; ateş, ruh göçü ve güneşe tapınma özelliğiyle bu dinin özünü oluşturmaktadır (Banaji, 1996: 53). Yezidilikle ilgili olarak farklı dillerde araştırmalar yapılmış, kitap ve makaleler yazılmış ancak, Yezidiliğin kökeni hakkında farklı sonuçlara varılmıştır. Bir görüşe göre Yezidi ismi, eski İran dinindeki iyilik tanrısı olan “*izd*” veya “*Yezdân*” kelimesinden gelmektedir. Diğer taraftan Zerdüştlük'te “*horoz*” kutsal bir hayvandır. Yezidilik'te de kutsal ve her şeyin yaratıcısı durumunda olan “*Melek Tavus*” horoza benzer bir şekilde tasvir edilmektedir. Yezidi topluluğunun Âdem peygamberden sonraki ikinci ataları Ezda (Tanrı verdi)'dir. Yezidilere bundan dolayı “*Ezdai*, *Ezidi* veya *Yezidi*” denmektedir. Nitekim kendilerinin “*Ez-da*”dan geldiklerine inanan Yezidiler, kendi soylarından olmayan birinin bu dine girebilmesini mümkün görmemektedir; çünkü onlara göre Yezidi soyu temizdir ve diğer ırklardan üstündür. Yezidi inanışına göre, Hz. Âdem'in kanından yaratılmışlardır; diğer dinlere mensup insanlar ise Havva'nın kanından yaratılmıştır (Fıglalı, 1999: 255).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı *İslâm Ansiklopedisi*'nde Yezidilerin hiçbir şekilde, Yezid b. Muaviye, Yezid b. Unaysa ve İran'daki Yezd şehri ile ilgilerinin olmadığı iddia edilmektedir. Yezid ismi, muhtemelen fonetik kanunlarına uygun olarak gelişen şekli gösteren yeni Farsça'daki İzed (melek, tanrı), Avesta dilinde yazata (saygıya, tapınmaya layık olmak), Pehlevi dilinde Yezdan, modern Farsça'da Yazdan (Tanrı) kelimelerinden gelmektedir. Buna göre, bu kelime bizzat kendileri tarafından kullanıldığı gibi, Ezidi, İzidi veya İzdi (Tanrı'ya tapanlar) olarak da kullanılmaktadır (Menzel, 1933: 415).

Şeyh Adiy b. Musafir, Yezidilik inancının kurucusudur. Şeyh Adi, değişik İslâm kaynaklarının bildirdiklerine göre Suriye'de Baalbek dolaylarında doğmuştur. Yezidiler tanrısal varlığın iyilik ve kötülük şeklinde ikiye ayrıldığını kabul eder; Tanrı'nın iyiliği, melek-i tavus'un (şeytan) kötülüğü temsil ettiğine, Tanrı ile melek-i tavus (şeytan) arasında sürekli bir çekişme bulunduğuna inanırlar. Çünkü Tanrı hiçbir zaman kötülükleri sevmez ve iyiliği savunur (Fıglalı, 1999: 258). Yezidiler kastlara ayrılmış bir topluluktur. Antik çağın

Gnostik topluluklarında görülen bu hiyerarşiyi Yezidiler bugüne kadar sürdürmüşlerdir. Piramidin tepesinde cemaatin dünyevi işlerinden sorumlu olan bir emir bulunur. Emirlik babadan oğula geçer. Bu kast biçimi de; şeyhler, fakirler, pirlar, kavallar, koçerler ve müritlerden oluşur (Sever, 1996: 62). Yezidilerin yaşamı kutsal kitapları *Kitêb al-Cilwa* ve *Mushafa Reş'*e göre belirlenmektedir. Gündelik yaşantıları ve birbirleriyle ilişkileri din adamları ve müritlerin tavsiyeleriyle düzenlenmektedir. Yezidilerin tamamı Kürt'tür bu yönüyle Yezidilik etnik-dinsel bir topluluk özelliği sergilemektedir.

Yezidiler, Kürt topluluklarından olup, Türkiye'de çoğunlukla, Mardin, Siirt, Diyarbakır ve Hakkâri taraflarında yaşamaktadır. Türkiye dışında ise kendileri açısından kutsal olarak kabul edilen Suriye'nin kuzeyinde bulunan Cebel Sincar ve önemli din adamlarının mezarlarının bulunduğu Irak'ın kuzeyindeki Laleş'te yaşamaktadırlar (Lescot, 2001: 9). Son yıllarda, Almanya, Fransa ve diğer bazı Avrupa ülkelerine göç ettiklerinden Türkiye'de sayıları oldukça azalmıştır.

3.1.3. MAHALLEMİLER (MARDİN'DE YAŞAYAN ARAPLAR)

Mahallemiler, Türkiye'de yaşayan en büyük Sünni-Şafii Arap topluluğudur. Genellikle Midyat-Nusaybin-Savur yolu üzerindeki bölgede yerleşmişlerdir. Burada yaşayan Araplar, Kuzey Mezopotamya Sami dil grubundan Kiltu lehçesini konuşmaktadırlar (Aydın, 2001:13).

Mardin'de yaşayan bu topluluk hakkındaki tarihî bilgiler yok denecek kadar azdır. Bazı tarihçilere göre, burada yaşayan Araplar; İslâmiyet'in bölgeye hâkim olmasıyla ağır vergilerden ve baskılardan kurtulmak isteyen, bu amaçla Müslümanlaşan Süryanilerden türemiştir (Bilge, 2001: 50). Diğer bir iddiaya göre ise buradaki Araplar, Sultan Harun Reşit'in oğlu Memun'un, Türk-Arap karışımı olarak kurduğu büyük bir orduyu Cizre-Mardin eski patika yolu boyunca yüz karakola yerleştirmesinden sonra ortaya çıkmıştır. Mahallemi denen bugünün Arap yerleşimcilerinin adı böylece ortaya çıkmıştır. Midyat ve çevresindeki bazı köylere verilen "Mahallemi" adı, buradan kaynaklanmaktadır. "Mahallemi", "yüz mahalle, yüz yer" anlamına gelmekte olup, bugün de Cizre-Mardin arasında, özellikle eski Bağdat yolu üzerindeki bu köyler, kısmen Türkçe, Süryanice ve ağırlıklı olarak Arapça karışımı, Arapça'nın Mahallemice diye bilinen bir lehçesini konuşmaktadır. Bu köylerden bazıları şunlardır: Söğütlü, Şenköy, Acırlı, Çavuşlu, Sarıkaya, Ovabaşı, Ziyaret, Estel Kesimi, Yolbaşı, Sarıköy, Düzova, Yayvantepe, Eğlence, Pelitli (Hollerwerger, 1999: 55). Mahallemiler, 1950'lerden itibaren kitleler halinde başta Lübnan, Suriye olmak üzere diğer Ortadoğu ülkelerine göç etmişlerdir. Yaşadıkları köyler nüfus bakımından oldukça kalabalıktır.

3.1.4. KÜRTLER

Midyat'ta yaşayan Kürtler Sünni-Şafii mezhebindedir. Çoğunlukla Nakşibendî ve Kadiri Tarikatları Kürtlerin yaşadığı yerleşim yerlerinde yaygındır. Midyat'ta yaşayan Kürtler arasında aşiret örgütlenmesi vardır.

Değişik mitolojik anlatıların yanı sıra Kürtlerin kökenleri hakkında çelişkili tezler vardır. Kürtlerin kökeni ile ilgili olarak en ciddi teoriler Rus bilim adamları Nikitine, Minorski ve Vilnchevsky tarafından ortaya atılmıştır. Bunlara göre, Kürtler Ortadoğu'da yaşayan bir halktır. Kürt nüfusu İran, Irak, Türkiye, Suriye ve Rusya'ya dağılmıştır. Zamanla değişik devletlerin hâkimiyeti altına girmiş ve bölgede yaşayan diğer halklar ile karışmışlardır. Buna rağmen Kürtlerin ülkeden ülkeye değişen, kendilerine has birtakım özellikleri vardır (Bois, 2001: 17; Dolukanov, 1998: 91). Kürtler çok sayıda farklı lehçe kullanmaktadırlar. Türkiye'de yaşayan Kürtlerin konuştuğu iki temel lehçe kuzey Kürtçesi olarak bilinen Kurmanci ile Irak ve İran'da konuşulan Sorani'dir (Bruinessen, 2002: 9).

V. Minorski'ye ve bazı araştırmacılara göre, İ.Ö. 1300 yıllarında Med ve Pers aşiretleri Asya'nın kuzeydoğusundan İran'a gelmeye başlamışlardır. Bunlardan Med aşiretleri İran'ın batısındaki Urmiye gölü çevresine yerleşmişlerdir. Persler daha güneye inmişler, İran körfezinin doğusuna, Zagros dağlarının doğu eteklerine yerleşmişlerdir. Minorski'ye göre, Medler Urmiye gölü çevresinden batıya, Botan bölgesine doğru yayılmışlardır (Botan bölgesi, bir yandan Habur'u, öbür yandan Siirt'i içine alan ve Dicle nehri boyunca uzanan coğrafyanın Kürtçe adıdır. Dicle'nin ana kollarından olan Çatak çayının diğer adı da Botan çayıdır). Medler bölgedeki diğer halklarla karışarak Kürtlerin ataları olmuşlardır. Zamanla Türk hâkimiyeti bölgenin tümüne yayılınca Kürtler de İslâm kültürünün etkisiyle diğer topluluklarla karışarak yeni bir kimlik kazanmışlardır (*İslâm Ansiklopedisi*, 1989: 245).

3.2. MİDYAT HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Midyat ve çevresindeki yerleşim birimi ve köylerinde; Süryani, Yezidi, Kürt ve Araplar yaşamaktadır. Fakat her bir topluluğun kendine özgü bir yaşam alanı olduğu gibi diğer topluluklarla iç içe geçmiş özellikleri de vardır. İlçe, iki bölgeye ayrılmış durumdadır: Bunlar, "Estel Kesimi" (Yeni Midyat) olarak bilinen, çoğunlukla "Mahallemler" diye anılan Arapların yaşadığı yer ile "Eski Midyat" olarak bilinen ve Süryaniler ile Kürtlerin yaşadığı yerlerdir (İşler, 1970: 27). Midyat ile Estel kesimi başlangıçta birbirinden ayrı yerleşim birimleri iken, Midyat'ın ilçe olması kararlaştırıldığında her ikisi birleştirilip tek bir ilçe haline getirilmiştir. Estel'de yaygın bir şekilde Türkçe ve Arapça; Midyat'ta ise Kürtçe ve az da rastlansa Süryanice konuşulmaktadır. Midyat ve çevresinde günümüzde ağırlıklı olarak Mahallemler ve Kürtler yaşamaktadır.

Tönnies'in teorisinden hareketle, Midyat'ta topluluksal yaşamın özellikleri olan; aile yaşamı, kırsal köy yaşamı ve kasaba yaşamı kolay bir şekilde gözlemlenebilmektedir (Tönnies, 1887: 72). Midyat, mekân olarak geleneksel yaşamın sürdürüldüğü, sanayisi gelişmemiş, tarım ve ticaretin yaygın olarak yapıldığı, el sanatlarının özgün olduğu, gelenek ve görenekler ile din ve aile yaşantısına dayalı değerlerin ön planda geldiği bir kasabadır.

Ulus-Devlet ve Topluluklar: Midyat Örneği

Midyat'a 22 km'lik mesafede Türkiye Süryanileri için oldukça önemli bir yere sahip olan Mor Gabriel (Deyrul Umur) Manastırı yer almaktadır. Dünyanın en eski ve aktif Hıristiyan manastırlarından biri olma özelliğine sahip olan bu manastırla birlikte mimari açıdan oldukça ilgi çekici olan Meryem Ana Kilisesi, Resuller Kilisesi, Kırk Şehitler Kilisesi, Kartminli Şmuel Kilisesi, Sekiz Kemerli Theodora Kubbesi ve Mısırlılar Kubbesi yer almaktadır. Bunlar dışında, Midyat ilçesi ve köylerinde 20'ye yakın manastır veya kilise olarak faaliyet gösteren ibadet yeri vardır. Bunların birkaçı Protestan, diğerleri ise Ortodoks Hıristiyan kiliseleridir. Bu sayı, mekân ve nüfus yoğunluğu ile mukayese edildiğinde genelde Türkiye ve özelde Midyat açısından oldukça ilgi çekicidir. Zira dünyanın başka bir yerinde bu kadar az bir nüfus yoğunluğunda ve küçük bir alan içinde böylesine çok sayıda ibadet yerine rastlamak zordur. Süryanilerin dinsel bir topluluk olmasından dolayı Midyat "Küçük Kudüs" olarak da bilinmektedir. Süryanilerin yaşadıkları herhangi bir köy, bu köyde bulunan kilise-manastırın adına atıf yapılarak isimlendirilmektedir. Bugün halk arasında bilinen isimleriyle Deyr, Kafar ya da Mor kelimelerinin yer aldığı köy isimleri buralarda geçmişte bulunan Süryani ibadet yerlerinin isimlerinden türemiştir.

Manastırların yanı sıra Yezidiler açısından kutsal olarak kabul edilen yerler de vardır. Bu yerler merkezden uzak, dağlık köylerde yer almakta ve yılın belirli bir döneminde dinî amaçlı ziyaretlere açılmaktadır. Örnek olarak Midyat'a bağlı Yezidilerin yaşadığı "Bacın" köyünde kutsal olarak kabul edilen bir Yezidi şeyhinin türbesi ve "mum dikme taşı" vardır. Edinilen bilgilere göre bu mekân yalnızca Yezidiler tarafından değil, aynı zamanda Müslümanlar tarafından da ziyaret edilmektedir. Bu durumsa dinler ve kültürler arasındaki yakınlaşmaya bir örnek olarak gösterilebilir. Keza Müslümanlar açısından kutsal kabul edilen türbeler, ziyaretler ve farklı tarihlerde inşa edilmiş medrese ve camiler de yer almaktadır. Dikkat çeken bir diğer husus ise herhangi bir topluluğun dinî günleri/bayramları söz konusu olduğunda farklı topluluk mensuplarının birbirlerinin bayramlarını kutlamaları ve birbirlerini ziyaret etmeleridir.

3.2.1.AKRABALIK VE DİL (KANBAĞI TOPLULUĞU)

Her bir topluluğun kendine özgü bir değerler sistemi ve davranış kalıpları vardır. Bu kalıplar, topluluk üyelerinin toplumsal davranışlarını etkiler ve şekillendirir. Bireylerin ortaya koyduğu toplumsal eylemlerden ve davranışlardan hareketle, onların hangi topluluğun mensubu oldukları konusunda bir bilgiye ulaşılabilir. Midyat'ta yaşayan farklı topluluklara mensup bireylerden örnek verilecek olursa; Süryani topluluğuna mensup bir birey, dinsel görevlerini/ritüellerini yerine getirmek üzere camiye değil kiliseye gitmek zorundadır. Süryani olan bireyi diğer topluluk mensubu bireylerden ayıran unsur dinsel değerler olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı durum, Müslüman topluluğuna mensup bir Mahalleli (Arap) ya da bir Kürt için de geçerlidir. Fakat

bir Mahalleli (Arap) ile bir Kürtü de birbirinden farklı kılan diğer bir unsur da dildir. Bir Mahalleli Arapça; Kürt ise Kürtçe konuşmaktadır. Burada “akraba ve dilsel topluluğun” oluşum biçimi ortaya çıkmaktadır. Tönnies, bir topluluğun kendi iradesinden kaynaklanan birleştirici öğelerinin oluşumu açısından o topluluğun diline büyük bir önem atfetmiştir. Ona göre bireyler arasındaki “anlamayı” sağlayan gerçek organ dildir. Dil aracılığıyla topluluk üyeleri, jest-mimik ve belirli seslerle üzüntülerini ve mutluluklarını karşılardaki kişilere aktarmakta ve paylaşmaktadır. Tönnies, dilin birbirlerini anlamak isteyen bireylerin kullandığı bir semboller sistemi olduğunu ileri sürmüştür (Tönnies, 1957: 47). Aslında bu tür bir oluşum akrabalık bağlarının bir sonucudur. Çünkü aynı dili konuşan topluluk mensubu kişiler kendilerini akraba olarak algılama eğiliminde olabilirler. Konuyla ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Böylece bireylerin sahip oldukları kimlik ve aidiyet bilinci, toplumsal davranışlar sonucunda kendisini göstermekte ve diğerleri tarafından anlaşılmayı ve fark edilmeyi sağlamaktadır. Midyat'ta yaşayan insanların özdeşim kurdukları kimlik çerçeveleri genellikle din, dil ve etnik yapı olarak belirlenmektedir. Aydın, konu ile ilgili olarak insanların en üst düzeyde tutunum ilişkisi içinde bulunduğu ve kimlik bilincini oluşturduğu gerçekliğin temelinde, din, dil ve etnik köken öğelerinden oluşan bir gerçeklik olduğunu ileri sürmektedir (Aydın, 1999: 47).

Tönnies'e göre insanları kucaklayan en doğal bağ akrabalık bağıdır. Toplumsal örgütlenme ve birliktelik gruplarının oluşumunda boy, kabile ve akrabalık kümesi en önemli hayat formudur (Tönnies, 2000: 213).

Mahalleli arasında yaygın olarak sülale şeklinde bir örgütlenme biçimi hâkimdir. Sülaleler tek tek ailelerden oluşur. Her bir sülalenin bir sülale reisi vardır. Genellikle bu kişi tüm aileler içindeki en yaşlı kişidir. Mahalleli sülalelerindeki birliktelik kan bağı esasına dayalıdır. Mahalleli sülaleleri arasında ataerkil bir yapılanma göze çarpmaktadır. Bir sülaleye mensubiyet ancak akrabalık, soy ve kan bağı yoluyla belirlenebilir.

Bunun yanı sıra, Kürtler arasında yaygın olarak “aşiret” örgütlenmesi göze çarpmaktadır. Bir aşirete mensubiyet, herhangi bir siyasi partiye üye olmaya benzer. Yani herhangi bir köy ya da bir aile toplum içinde bir prestij elde etmek amacıyla büyük bir aşirete bağlandığını ilân edebilir. Yezidi Kürtler dahi herhangi bir Müslüman Kürt aşiretine bağlanabilirler. Burada din ayrımı söz konusu değildir fakat dilin büyük bir önemi vardır. Farklı bir dine mensup olmasına rağmen bir Yezidiyi Müslüman bir Kürte yakınlaştıran dildir. Aşirete katılan herhangi bir aile, söz konusu aşiretin desteği ve koruması altına girer. Buna karşılık siyasi seçimlerde oylar aşiretin gösterdiği kişiye verilir. Aşiretlerin genellikle ağaları vardır. Ağalık da babadan oğula geçer. Ağalar ise, çoğu zaman mülkiyetinde geniş toprak arazileri bulunan veya farklı derecelerde işletme ve ticarethane sahibi olan kişilerdir.

Süryaniler arasında ise sülale veya aşiret gibi geniş oluşumlara rastlanmamaktadır. Köylerde Süryaniler arasında “aile” kavramı vardır ve her aile kendi içinde bağımsızdır. Süryaniler için aile belirleyici bir kurum olup, köyün nüfusunu belirleyen birey sayısı değil aile sayısıdır. Süryanilerde dinin temsilcileri aynı zamanda topluluğun lideri konumundadır.

3.2.2.KOMŞULUK (YER TOPLULUĞU)

Topluluklar arasındaki farklılıkların tanımını yapmak ve bu farklılıkları belirlemek için, öncelikle belirli bir yerde yaşayan toplulukları ortaya çıkarmak ve bunların varlığını kabul etmek gerekir. Bir toplumda farklı özelliklere sahip unsurların bulunması toplumsal anlamda oldukça doğaldır. Barth’a göre tarih, “toplumsal ve kültürel açıdan birbirinden farklı halklar yaratmıştır ve bu halklar kendi içlerinde yalıtılmış birer adacık gibidirler” (Barth, 2001, 14). Bir toplumda farklı bir topluluğun var olduğunun kabul edilmesi, diğer başka toplulukların da varlığına ve dolayısıyla farklılığına işaret eder. Bir topluluk için geçerli bir sosyal durum, başka topluluklar için de geçerli olabilmektedir. Her bir topluluk kendi içinde kendisine has bir bütünlük ve süreklilik arz etmektedir. Toplulukların oluştukları temeller itibariyle birbirlerinden farklı oluşu bu bütünlük ve süreklilikten kaynaklanmaktadır. Ortak bir mekânda bir arada bulunan topluluklar arasında sosyal bağlar oluşur. Sosyal bağlarla topluluklar, birbirleriyle yakından ilişkili ve bağımlı hale gelir. Bu bağımlılık, ortak yaşamı ve bütün bir toplumsal yapının oluşmasını mümkün hale getirir. Midyat’ta yaşayan topluluklar açısından “Midyatlılık” bir mekâna duyulan aidiyet bilincini ifade etmektedir. Tönnies, bu birlikteliği “ortak bir yere bağlı olmaktan kaynaklanan topluluk” olarak nitelendirmektedir. Böyle bir yerde insanlar akraba olmamalarına rağmen birlikte hareket ederek sosyal-siyasi bir birlik oluştururlar. Ortak bir mekânda yaşayan insanların karşılıklı olarak birtakım ekonomik çıkarları ve sosyal ilişkileri vardır. Çıkar ilişkileri daha çok alışveriş ve ticari alanda kendisini hissettirmektedir. Yani herkes ürettiği ürünü veya sahip olduğu malı elden çıkarmak istemektedir. Dolayısıyla diğerleri ile iyi ilişkiler geliştirmek durumundadır. Bu esaslara dayalı ilişkiler zorunlu olarak karşılıklı bağımlılığı getirip toplulukların ortaklaşa hareket etmesini sağlar (Tönnies, 2000: 44, 213). Midyat’ın ilçe merkezinde birbirine komşu olan farklı dinlere mensup ailelerin sayısı oldukça fazladır. Bu aileler arasında “olumlu” olarak nitelendirilebilecek komşuluk ilişkileri vardır. Komşu ziyaretleri, belirli günlerde komşulara yiyecek ve hediyeler verme alışkanlıkları oldukça yaygındır. Midyat merkezinde kamuya açık yerlerin tamamı herhangi bir topluluk ayrımı gözetilmeksizin herkesin kullanımına açıktır (park-bahçeler, alışveriş merkezleri, ulaşım araçları vs.). Bunun yanında herhangi bir topluluğa mensup kişiler ev, arsa, tarla, gayrimenkul alıp satabilmekte, işyeri açabilmektedir. Pazar yerlerinde değişik topluluk mensuplarına ait dükkân ve işyerleri yan yanadır. Bunların arasındaki rekabet, aidiyetle ilgili olmayıp, ekonomik davranışlara göre şekillenmektedir. Ayrıca bu mekânsal yakınlık, esnaf arasında olumlu birtakım ilişkilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Bunun yanında Midyat çevresinde aynı köyde yaşayan farklı dinlere mensup topluluklar vardır. Bunların oluşturduğu birliktelik komşuluk ve yer topluluğu kategorisine bir örnek olarak gösterilebilir. Bu köylerde yaşayan din ve dil toplulukları ortak bir yaşam alanına sahip olup topluluk üyesi ailelerin kendine ait evleri, tarım arazileri ve mal-mülkleri vardır. Bunun yanında okul çağındaki çocukların tamamı aynı okulda ve sınıflarda eğitim ve öğretim görmektedir.

Midyat'ta yaşayan ve yurt dışına gidip gelmiş olan din ve dil topluluk mensupları ile yapılan mülâkatlarda, Türkiye söz konusu olduğunda yaşamak istedikleri tek yerin Midyat olduğunu belirtmişlerdir. Mekâna duyulan bağlılığı bu denli önemli kılan etken, akraba gruplarının yanı sıra yakın çevrede bulunan diğer topluluk mensubu kişilerle geçmişte yaşanmış ve hâlâ yaşanması mümkün olan ilişkilerdir. Özellikle Süryaniler açısından yörenin kutsal bir anlamı vardır. Midyat ve çevresindeki çok sayıda kutsal mekân ve yapı, Süryanilerin buraya aidiyetini pekiştirmektedir. Aynı konu diğer topluluklar için de geçerlidir. Kısaca, topluluk mensubu bireylerin toplumsal belleklerinde yer/mekân olarak Midyat'ın büyük bir önemi vardır.

Ortak bir yere/mekâna ait olmanın bir özelliği olarak, Midyat dışında, topluluk mensuplarının arasında hemşerilik bağlamında Midyatlılık olgusu öne çıkmaktadır. Özellikle İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde Midyatlı ailelerin değişik topluluk mensubu olsalar da, birbirlerine çok yakın yerleşim yerlerinde oturuyor olmaları oldukça anlamlıdır.

3.2.3. DOSTLUK-FİKİR TOPLULUĞU

Bölgede yaşayan topluluklar, ayrı inançlara sahip olmalarına rağmen birçok konuda birbirine benzer niteliklerinin olduğu, özellikle coğrafi konumdan kaynaklanan özgün durumların, söz konusu toplulukları birbirlerine daha da yaklaştırdığı kolayca anlaşılabilir. Bu toplulukların, yerel ekoloji ve toplumsal özelliklerden ötürü, birbirinden etkilenen dilleri, dinleri, gelenek ve görenekleri, giyim kuşam biçimleri, evlenme törenleri, yemek kültürleri başka bir deyişle gündelik yaşamlarının hangi din, dil ya da ırktan olursa olsun birbiriyle benzeşmeleri bu araştırma sırasında gözlemlenen bir gerçekliktir. Herhangi bir topluluk mensubunun –din adamları hariç– gündelik yaşamda topluluk kimliğini anlamak mümkün değildir. Bu nedenle, Midyat'ın merkezinde yaşayan hemen hemen her bir topluluk mensubu, (anadili ne olursa olsun) ana dilinin yanı sıra bölgede yaygın olarak konuşulan, başta Arapça, Kürtçe, az da olsa Süryanice ve resmi iletişim dili olarak da Türkçe'yi konuşmaktadır. Aynı topluluğa mensup iki kişi, bir kalabalık içinde karşılaştıklarında kendi dilleriyle konuşmayı tercih etmektedirler. Bu kişiler ana dillerini, kalabalıkta konuşmanın herhangi bir sorun teşkil edici yönü olmadığını düşünmektedirler. Bunun yanı sıra, iki Mahalleli ile karşılaşan bir Kürt sayısı daha fazla olduğu için onlarla kendi dilleri ile, Arapça bilmiyorsa Türkçe konuşabilmektedir. Genellikle değişik toplulukların üyeleri birbirleriyle

karşılaştıklarında çoğunlukla Arapça veya Türkçe konuşmaktadırlar. Ancak buldukları ortam da konuşulan dili şekillendirmektedir. Örneğin Eski Midyat'ta Kürtçe'nin, Estel'de ise Arapça'nın yoğun olarak konuşulduğu belirtilmektedir. Buradan hareketle, topluluk üyesi bireylerin, değişen yer ve konumlara bağlı olarak çoklu kimlikleri vardır. Bu kimliğin oluşmasını sağlayan öge ise yere bağlı olarak Midyatlılık bilincidir. Söz konusu topluluklara mensup bireylerden biri, rahatlıkla Midyat'ta yaşayan her bir bireyin bu dillerden en az birisini konuşabildiğinin farkındadır. Tönnies'in topluluk ile ilgili teorisine bağlı olarak bu konuya dair bir açıklama yapılacaksa, aynı mekânda bulunma ve sıkça karşılaşma sonucunda oluşan dostluk temelli "fikir topluluğu" kavramı ile karşılaşılr; burada ortak birtakım çıkarlar ve hakların paylaşımı söz konusudur. Çalışma ve entelektüel faaliyetlerle birlikte kan bağı ve komşuluk ilişkilerinin yanı sıra bir fikir etrafında bir araya gelme söz konusu olabilmektedir (Tönnies, 1957; 44). Buna bağlı olarak komşuluk ilişkilerinin beraberinde getirdiği mahalle, okul-sınıf arkadaşlığı vb. oluşumlar, siyasi ve sosyal oluşumlar inanç ve dilleri aynı olmayan bireyler arasında dostluk ilişkilerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Mülâkatlar sonucunda Midyat merkezi ve köylerinde farklı dinden ve dilden insanlarla arkadaşlık ve dostlukların, ortak işyeri açma ve birlikte çalışmanın oldukça fazla olduğu bilgisine de ulaşılmıştır.

İş ve ticaret söz konusu olduğunda topluluklar arasında ilişkilerin daha da arttığı gözlemlenmektedir. Örneğin telkari olarak bilinen altın ve gümüş işlemeciliği sanatını bölgede ilk yapan ve hâlâ ciddi bir biçimde devam ettirenler genellikle Süryani esnaf ve ustalardır. Buna rağmen Süryani esnaf ve ustalar Müslüman olan ve bu işlemecilik konusunda iş yapmak isteyen kişilere bu uğraşın bütün ayrıntılarını anlatmakta bir sakınca görmemektedir. Aynı şekilde, Midyat'ın geleneksel taş evlerinin süslemelerini yapan ustaların çoğu Süryanilerden oluşmaktadır. Müslüman olan aileler de taş ve duvar süslemelerini yaptırmakta Süryanileri tercih edebilmektedir.

Midyat'ın şehir merkezinde pazaryerlerinin ve çarşıların, birbirinden farklı özelliklere sahip topluluklar açısından oldukça önemli bir yeri vardır. Buralarda bütün toplulukların geniş bir katılımı söz konusudur. Dostluk veya fikir topluluğunun şekillendiği, ekonomik ve sosyal ilişkilerin başlangıcı bu alanlardır. Bunun yanında eğitim kurumları ve resmi daireler, toplulukların resmi kimliklerini ortaya koydukları kamusal alanlardır. Yörenin esnaf ve tüccarları müşteri konumundaki farklı topluluklara mensup bireylerle daha yakından temasa geçme olanağına sahiptir. Dolayısıyla bir iş/işletme sahibi, yörede yaşayan toplulukların konuştukları dilleri (Arapça, Kürtçe, Süryanice ve diğer üç dilin yeterli olmadığı durumlarda Türkçe'yi) öğrenmek durumundadır. Esnaf ve tüccarlar, kendi ürünlerinin alıcısı konumundaki farklı topluluklar ile ilişkilerini zedeleyecek herhangi bir davranış sergilemekten kaçınmaktadırlar. Zaten pazaryeri ve çarşı içinde topluluklar arasındaki her türlü fark, gözle görülmeyecek kadar gizlidir. Semboller ve ayırıcı davranışlar, sosyal ilişkiler

esnasında adeta gölgelenmiştir. Kılık kıyafet, yeme içme alışkanlıkları, evlenme merasimleri, ev araç-gereçleri, fikirler ve toplumsal değerler ile yerleşim yerlerindeki konut tipleri ayırt edilemeyecek kadar birbirine benzemektedir. Var olan farklar ise önemsenmeyecek kadar azdır. Örneğin Müslüman ailelerin oturduğu evlerin kapı veya penceresinin üzerinde, kutsal metinlerden (Kur'an, Hadis) alınan bazı kabartma ve yazılar görülebilmektedir. Süryanilerin oturduğu evlerde ise bitki ve geometrik figürlere rastlanabilir. Yani Midyat dışından gelen bir kimse herhangi bir bireyin etnik, dinsel ve dilsel karakteri hakkında ancak derinlemesine bir ilişki sonucunda bilgi sahibi olabilir. Bunun bir sebebi herhangi bir topluluğa özgü bir tipoloji, yüz ve çehre ifadesinin olmayışı ve kişilerin anadili dışında konuştuğu dilleri aksanına uygun bir tarzda telaffuz etmesidir.

Yörede oldukça önemli bir anlama sahip olan "kirvelik" vardır. Kirve, erkek bir çocuğun sünnet işlemlerini yapan ya da sünnet edilecek çocuğu kucağında tutan ve sünnet giderlerini karşılayan kişiler için kullanılır. Kirve dost ve arkadaş gibi anlamlara da gelmektedir (Doğan, 1990). Kirvenin Müslüman olması şart değildir. Sünnet edilen çocuğun ailesi kendisine yakın ve dostu olarak gördüğü herhangi bir topluluktan bir kişinin kirvelliğini kabul edebilmektedir. Dolayısıyla kirve; Yezidi veya Süryani de olabilir.

Araştırma esnasında gezip görülen ve tarihi hakkında bilgiler elde edilen bazı yerleşim yerleri olmuştur. Bu yerlerin, resmi isimlerine ilâveten halk arasında yaygın olarak kullanılan isimleri de vardır, çoğunlukla da köy yerleşim yerlerinin sahip olduğu isimlerin Süryanice olduğu sonucuna varılmıştır. Süryanilerin bölgenin ilk yerleşimcileri olduğu göz önünde bulundurulursa mekân isimlerinin olduğu gibi halk (Süryani olmayan Kürtler veya Araplar) tarafından kullanılması oldukça anlamlıdır ve farklı topluluklar arasında bir çatışmanın veya bir düşmanlığın olmadığı bir kanıttır. Her bir yerleşim biriminin resmî ismi yanında bir de halk arasında bilinen isimlerine örnek olarak şunlar gösterilebilir:

Türkçe Resmî İsim: Halk Arasındaki İsim

Sögütlü	Kinderip
Acırlı	Deyrizbine
Gelinkaya	Kefarhuvar
Şenköy	Epşi
Yolbaşı	Kafarıllib
Alagöz	Bakısyan
Altıntaş	Keferzi

3.3. TOPLULUKLAR ARASINDAKİ SINIRLAR

Midyat'ta yaşayanların çoğu, Midyat veya yaşadıkları alanlar içinde, kendilerini bir topluluğa mensup olarak tanımlarken herhangi bir zorlukla karşılaşmadığını belirtirken, topluluklar arasındaki din, dil, etnik yapı gibi farklılıklardan kaynaklanan ve bireylerin davranışlarını şekillendiren bazı eylemler, topluluklar arasında esnek ve değişken sınırlar oluşturmuştur. Ancak, kan bağı veya dinî inançlarda belirli sınırların olduğu gözlemlenmiştir. Bu sınırlar topluluklar arasındaki yakınlaşmayı arttıran öğeler olabildiği gibi ayrışmayı da zorunlu kılan özellikler içermektedir. Mülakatlar sırasında verilen örneklerde, Süryanilerin konuştukları dilin Arapların konuştuğu dil olan Aramice ile aynı kökten gelmiş olması, diğer topluluklarla karşılaştırıldığında, Süryaniler ile Araplar arasında, daha yakın etkileşim ağlarının olduğu doğrultusundadır. Bu görüş, çoğunlukla Süryaniler tarafından ileri sürülmekle birlikte, Arapça konuşan kişiler Süryanilerin konuştuğu dilin kendi konuştukları Arapçanın bir lehçesi olan Mahallemiceye de yakın olduğunu hissettiğinden kolayca iletişim kurabildiklerini ileri sürmektedir. Buna benzer bir diğer örnek ise, Müslüman Kürtler ile Yezidi dinine mensup Kürtler arasında görülmektedir. Hem Müslüman Kürtler hem de Yezidiler aynı dili yani Kürtçeyi konuşmaktadırlar. Dolayısıyla kendi aralarında bir kan bağı akrabalığı olduğunu düşünmektedirler. Etnik yapı, kan bağı veya dil bakımından yakınlık, topluluklar arasında bulunan sınırların şeffaf ve esnek kalmasını sağlarken; Midyat'ın kentsel alanlarında din, topluluklar arasında sosyal etkileşimi belirleyici bir işleve sahiptir. Bu durum, topluluk üyeleri arasındaki topluluk bilincinin oluşmasını sağlamaktadır. Bireyler etnik ve dilsel aidiyetlerinin dışında kalan kimliklerini dinsel inançlarına göre belirlemektedirler.

Dinî inançların ön plana çıktığı durumlarda; Hıristiyan Süryaniler, Yezidi Kürtler ve Müslüman Kürtler ile Araplar şeklinde bir ayrıma gidilmektedir. Araplar ve Kürtler arasında aynı dine ve mezhebe (Şafilik) mensup olmaktan kaynaklanan bir yakınlaşma durumu vardır. Aynı camilerde ibadet edilmekte ve kutsal günler beraber kutlanmaktadır. Farklı dinlere mensup her bir topluluk açısından, kutsal olarak kabul edilen ve ciddi dinsel merasim ve ritüellerin gerçekleştiği mekânlara başka bir dinden topluluk mensubu kişilerin girmesine olanak yoktur. Buradan da anlaşılacağı gibi dini inançlar, her bir topluluğun dışarıya kapalı olduğu sınırları çizer. Bu konuda en hassas topluluk Yezidi topluluğudur. Yezidiler, dinî ibadetlerini yerine getirdikleri esnada başka dinden kimseler tarafından görülmemelidir. Ayrıca başka dinden kimselerin Yezidi köyüne gelmeleri de hoş karşılanmamakta ve geldiğinde de en kısa zamanda gitmesi talep edilmekte ve çok zorunlu olmadığı sürece Yezidi köyünde geceyi geçirmemesi istenmektedir. Buna rağmen Midyat kentsel alanında yaşayan Yezidilerin farklı dinden de olsa misafirlerine çok büyük bir önem verdikleri diğer topluluklar tarafından bilinmektedir. Müslüman topluluklar (Mahallemiler ve Kürtler) arasındaki dinsel ve etnik farklılığın esnek hale gelmesinde Sünnilik ile Şafiliğin büyük bir önemi vardır. Bunun yanında

geleneksel İslâm'ın bir devamı niteliğindeki Nakşibendi Tarikatı şeyhlerinin yörede büyük bir etkisi vardır. Nakşibendi tarikatı, Midyat ve çevresinde oldukça faaldir ve tarikat şeyhleri, ister Kürt, ister Mahallemi olsun, Müslüman topluluk üyeleri tarafından desteklenmekte ve benimsenmektedir.

Mülakatın yapıldığı kişilerden elde edilen bilgilere dayanılarak, farklı dinlere mensup bireyler arasındaki evliliklere imkân tanınmadığı söylenebilir. Farklı topluluklar arasında evlilikler aynı dinden olmak koşuluyla gerçekleşebilir. Kürtler ile Mahallemiler (Araplar) arasında evlilikler olmasına rağmen, bunu mümkün kılan etken her iki grubun Müslüman ve aynı mezhepten olmasıdır. Farklı dinlere mensup bireylerin evlenmesine yüzyıllardır hiç rastlanmadığı söylenmiştir. Bu konuda dinsel öğretiler ve inançların etkisi büyüktür.

Midyat'ın kentsel alanından kırsal kesimlere doğru gidildikçe, toplulukların birbirleri hakkındaki bilgilerinin azaldığı ve yerine önyargıların yerleştiği görülebilir. Yani birbirinden uzak köylerde yaşayan topluluklar, hem kendi toplulukları hem de diğer topluluklar hakkında hayalî birtakım bilgilere sahiptirler. Midyat'ın kent merkezinde oturanlar, kendi ana dillerinin yanı sıra Türkçe'yi ve diğer topluluk dillerinden en az bir tanesini konuşmaktadır. Arapça en çok konuşulan dildir fakat son yıllarda Türkçe de yaygın olarak bütün toplulukların birbirleriyle ve kendi aralarında en çok konuştukları dil olmuştur. Farklı topluluk mensubu bireyler arasındaki iletişimi kolaylaştıran etken birden fazla dilin konuşuluyor olmasıdır. Çünkü sosyalleşme yerleri ve kamusal alanlarda farklı dillerin kullanımı oldukça yaygındır. Midyat çevresinde ve Midyat merkezinden uzak köylerde yaşayan topluluklar ise, ancak kendi anadillerini ve eğitim kurumlarına devam ettikleri ölçüde Türkçe'yi konuşabilmektedir. Doğal olarak bu durum, diğerleri ile ilişki ve iletişim seviyesini azaltmaktadır. Midyat'ın kent merkezi dışında kalan köyler, toplulukların dışı kapalı olduğu alanlardır. Ziyaret ilişkileri dışında farklı toplulukların aynı köyde yaşadığı görülmemiş olsa da bu durum ilçe merkezinden uzak yerlerde pek yaygın değildir. Dil ölçüt alınarak köy ve belde gibi yerleşim yerlerinde yaşayan topluluklara bakıldığında şöyle bir liste çıkmaktadır: Söğütlü, Acırlı, Şenköy, Çavuşlu, Gelinkaya, Yolbaşı, Sarıkaya, Sarıköy, Yayvantepe ve Ziyaret'te Mahallemice (Arapça); Bağlarbaşı, Bardakçı, Başyurt, Budaklı, Çaldere, Çalpınar, Çamyurt, Doğanyazı, Elbeyendi ve Üçağıl'da Kürtçe; Alagöz, Altıntaş, Anıtlı, Barıştepe, Doğançay ve Gülgöze'de Kürtçe ve Süryanice; Ovabaşı, ve Pelitli'de Mahallemice (Arapça) ve Kürtçe; Mercimekli ve Yemişli'de Mahallemice (Arapça), Kürtçe ve Süryanice konuşulmaktadır. Birden fazla dilin konuşulduğu yerleşim birimleri, birden fazla topluluğun yaşadığı yerlerdir. Hangi dil konuşuluyorsa orada o dili konuşan topluluk mensupları yaşamlarını herhangi bir çatışmaya maruz kalmadan devam ettirmektedir.

4.MİDYAT'TA DEVLET VE TOPLULUKLAR ARASI İLİŞKİ

Yukarıda, sosyolojide toplum –topluluk ilişkisinde de vurgulandığı gibi, toplum, özgün, soyut olgulardan hareketle tanımlanan bir politik bileşen olarak kabul edilebilirken (Wallerstein); toplum tanımı içinde toplulukları barındırmaktadır (Wallerstein, 1997:93). Midyat'ın özgün bir konumu olmasına rağmen, Türkiye'nin başka bir kentindeki **yurttaş/vatandaş – devlet ilişkisi** ne ise Midyat için de aynı durum söz konusudur. Mülakat yapılan kişiler içtenlikle kendilerini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak gördüklerini dile getirmişlerdir. Daha da ötesi, yurt dışında yaşayan Müslüman veya gayrimüslim erkek Midyatlılar, yaşı geldiğinde askerliğe gitmek üzere Türkiye'ye gelmekte ve askerlik görevini yaptıktan sonra yurt dışına çıkış yapmaktadır. Devletin sağlamış olduğu eğitim olanaklarından mümkün olduğunca faydalanan, vergi mükellefi, sigortası emekliliği olan esnafın yanı sıra, çiftçi de kredi veya destekleme ödemelerinden yararlanmaktadır. Siyasal haklarını kullanan, seçimlere katılan yurttaşlık haklarından yararlananların dini, dili ya da etnik kökenine bakılmaksızın seçen ya da seçilen milletvekili veya belediye başkanı olabilmektedir. Midyat'lı bir Süryaninin deyimiyle “Türkiye Cumhuriyeti yasalarının önünde herkes eşit” tir.

Genel olarak Midyat'taki memurlar Midyat'lılardan oluşsa da, son yıllarda okullaşma oranının artması nedeniyle öğretmen yanı sıra bürokrat, güvenlik görevlisi ve asker sayısında artışlar görülmektedir. Türk kökenli olan bu görevliler geçici bir süre burada yaşasalar da buraya yerleşen Türkler de vardır. Ayrıca son zamanlarda gelen Türk kökenli görevlilerle Midyatlılar arasında evlenmeler söz konusudur. Zorunlu hizmetini yapan birkaç öğretmen ve polis etnik kökenine bakılmaksızın Midyatlı ile evlendiği aktarılmaktadır. Hatta bu evlilikler sonucu birkaç kişinin Midyat'taki bazı köylere yerleştiği görülmüştür. Topluluklar arasında evlenmek pek yaygın olmasa da Türk kökenlilerle evliliğe onay verilebilmektedir. Başka bir deyişle bu bölgede Türk olmak, evliliklerde topluluklar arasında kabullenilebilen bir üst kimliktir.

Görüşme yapılan tüm topluluk önderlerine göre, devlet söz konusu olduğunda Midyatlıların belleğinde “Türklerin devleti, ötekilerin devleti” şeklinde bir bilinç yoktur. Misafirperverliğin çok önemsendiği Midyat'ta (hatta Mardin'in tamamında), Türk kökenli yerli halk bulunmasa da, memurların yerli halk ile ilişkisinde yeri geldiğinde komşuluk, yeri geldiğinde dostluk ve hatta iş arkadaşlığı huzur içinde sürdürülmektedir. Buraya gelenler rahatlıkla ev kiralayıp, yerel halk ile dostane ilişkiler kurabilmektedir. Görüşmelerde genel olarak Midyatlılarla Türklerin ilişkileri olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Yapılan mülakatların tümünde de, başka kentlerdeki halkın devletten beklentisi ne ise bütün topluluk mensubu bireylerin eğitim, sağlık, istihdam gibi konularda beklentileri söz konusudur.

Sonuç olarak Midyat'ta yaşayan farklı topluluk mensuplarının devlet ile ilişkisi devlet-yurttaş ilişkisi çerçevesinde gerçekleşmektedir.. Belirli bir yaş

ortalamasının üstündeki yaşlıların dışında, kamusal alanlarda ve kamu kurumlarında, Türkçe konuşulmaktadır. Bunun yanında, farklı topluluk mensubu gençler arasında “Türkçe” konuşma alışkanlığı gittikçe artmaktadır. Türkçe konuşmak bir yerde, eğitilmiş olmanın göstergesi olması nedeniyle bir ayrıcalık ve olumlu gösterge olarak kabul edilmektedir.

5. SONUÇ

Midyat'ta yaşayan topluluklar ile ilgili olarak ilişki ve etkileşim alanları konusunda aşağıdaki özellikler tespit edilmiştir:

-Midyat'ta yaşayan topluluklar arasında etnik, dinsel ve dilsel bakımdan farklılıklar vardır. Bu farklar ya da benzerlikler topluluk bilincinin temelini oluşturmaktadır.

-Midyat'ta yaşayan toplulukların, özel alanları diğer topluluklara kapalıdır ve özel alanlarında kendi topluluklarına has birtakım davranış kalıpları vardır. Sahip oldukları davranış kalıpları onları diğer topluluklardan farklı veya diğer topluluklara benzer kılmaktadır.

-Aynı topluluğa mensup bireyler kendi aralarında ana dilleri ile konuşurlar. Buna bağlı olarak benzerliklerin ortaya çıktığı alanlar, ortak din ve dildir. Örneğin, Kürtler ile Mahallemilerin dinleri olan İslâmiyet, birlikteliğe ve benzerliğe vurgu yaparken, dil ve etnik yapının farklı özellikleri Mahallemileri Süryanilere; Yezidi Kürtleri de Müslüman Kürtlere yakınlaştırmaktadır. Dinsel ritüeller ve ibadet yerleri ise diğer topluluk mensuplarına kapalıdır.

-Kamusal alanda ilişkiler hemen hemen bütün toplulukların katılımıyla gerçekleşir. Resmî daireler ve eğitim kurumları bütün topluluk mensuplarına açıktır. Topluluklar arasındaki farklar toplumsal etkileşim ve iletişimde belirgin değildir.

-Ekonomik çıkar ilişkileri ön plandadır. Özellikle alışveriş yerlerinde toplulukların sahip olduğu farklı inanç ve değerler gizli olarak kalmaktadır. İlçe merkezinde konuşulan diller Arapça, Kürtçe ve Türkçe'dir.

-Yurttaşlık hak ve ödevleri ile devlet bağı Midyat'ta sağlıklı temellere dayanmakta olup, tüm topluluk üyelerini birbiriyle uyumlu yaşamasını sağlamaktadır.

-Son dönemde, bir üst kimlik olarak Türk kimliği ve Türkçe burada topluluklar arası bağı kurmakta önemli bir işleve sahiptir.

Bu çalışmada, Midyat'ta yaşayan birbirinden farklı toplulukların birbirleriyle iç içe geçtiği ve farklı derecelerde topluluk bilincinin olduğu, sonucuna varılmıştır. Burada Tönnies'in bahsettiği akrabalık (kan bağına dayalı topluluk), komşuluk (ortak bir yere bağlı olmaktan kaynaklanan topluluk) ve dostluk (ortak bir fikir etrafında oluşan topluluk) topluluklarının olduğu görülmüştür. Midyat'ta yaşayan topluluklar yer topluluğu, din topluluğu ve fikir topluluğu özelliklerini taşımasının yanı sıra, topluluğu bir arada tutan öğenin aynı ülkede var olan kurallar ve kurumlar olması söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Atikkan, Zeynep ve Tözer, Berran, (1994), “Son Süryaniler”, *Dünya Dergisi*, Kasım.
- Aydın, Suavi, (1999), *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği*, Öteki Yayınevi, Ankara.
- Aydın, Suavi, (2001), *Mardin, Aşiret-Devlet-Cemaat*, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Banaji, Behmen, Soraji, (1996), *Ed-diyene Ez-Zerdüştüyye Ev-il Yezidiyye*, (Zerdüştlük veya Yezidilik İnancı), Mektebet Lorin Yayını, Dimaşk, Suriye.
- Barth, Frederik, (2001), *Etnik Gruplar ve Sınırları*, Çev: Ayhan Kaya, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Beğtaş, Yusuf, (2002), *Süryaniler ve Tarihteki Önemleri*, Turabdin Süryani Metropolitliği, Midyat.
- Bilge, Yakup, (2001), *Geçmişten Günümüze Süryaniler*, Zvi-Geyik Yayınları, İstanbul.
- Bilgin, Nuri, (1994), *Kimlik Sorunu*, Ege Yayıncılık, İzmir.
- Bois, Thomas, (2001), *Tarih-ül Ekrad* (Kürtlerin Tarihi), Arapçaya Çev: A.T. Mirzahan, Dar-ul Fikr Al-muasir, Beyrut, Lübnan.
- Bruinessen, Martin Van, (2002), *Kürtlük, Türklük, Alevilik*, Çev: Hakan Yurdakul, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çelik, Mehmet, (1998), *Ortadoğu Mozaiki Süryaniler-Nasturiler*, Fırat Üniv. Yayınları, Elazığ.
- Dolukanov, Pavel, (1998), *Eski Ortadoğu'da Çevre ve Etnik Yapı*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Fığlalı, Ethem Ruhi, (1999), *Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri*, Birleşik Yayınları, Ankara.
- Günel, Aziz, (1970), *Türk Süryanileri Tarihi*, Diyarbakır.
- Hollerwerger- Hans, (1999), *Turabdin*, Mor Gabriel Yayınları, Midyat, Mardin.
- İslâm Ansiklopedisi*, (1989), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- İşler, Cemil, (1970), *İlçemiz Midyat*, Kurtuluş Matbaası, İstanbul.
- Koluman, Aziz, (2001), *Ortadoğu'da Süryanilik*, ASAM, Ankara.
- Lescot, Roger, (2001), *Yezidiler*, Avesta Yayınları, İstanbul.
- Malouf, Amin, (1998), *Arapların Gözüyle Haçlı Seferleri*, Telos Yayınları, İstanbul.
- Mardin İl Yıllığı, (1987), Mardin Valiliği
- Menzel, Th., (1933), “Yezidiler”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 13, Ankara.
- Mills, C. Write, (2000), *Toplumbilimsel Düşün*, Çev: Ünsal Oskay, DER Yay., İstanbul.

- Nisbet, Robert, A., (1994), *The Sociological Tradition*, Transaction Publishers, London, (UK).
- Sever, Erol, (1996), *Yezidilik*, Berfin Yayınları, İstanbul.
- Tönnies, Ferdinand, (1887), “*Gemeinschaft ve Gesellschaft*”, Akt: Appelbaum, P. (1970), *Toplumsal Değişme Kuramları*, s: 27.
- Tönnies, Ferdinand, (1957), *Community and Society*, Trans: Charles P. Loomis, Transaction Books, The Michigan State University Press, USA.
- Tönnies, Ferdinand, (2000), “*Gemeinschaft ve Gesellschaft*”, *Şehir ve Cemiyet*, Haz: Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Wallerstein, Immanuel, (1997), *Sosyal Bilimleri Düşünmemek*, Çev: Taylan Doğan, Avesta Yayınları, İstanbul.